



Universala Esperanto-Asocio

en oficialaj rilatoj kun UN kaj Unesko

Nieuwe Binnenweg 176, 3015 BJ Rotterdam, Nederlando

☎ +31 10 436 10 44 📠 +31 10 436 17 51 ✉ uea@co.uea.org

Aktualizirano poroĉilo o esperantu

2009-12-15

V svetu, ki se vse bolj zaveda pravic narodnih manjšin in jezikovne ter kulturne različnosti, privablja mednarodni jezik esperanto pozornost vplivnih osebnosti, ki sprejemajo pomembne odločitve. ... Nevladne organizacije pritiskajo z vprašanjem mednarodnega jezika na dnevni red ZN in Evropske unije. ... Praški manifest, sodobna deklaracija o vrednotah in ciljih esperantskega gibanja, poudarja jezikovno demokracijo. ... Praznovanje 150. oblednice rojstva dr. Zamenhofa (1859-1917), pobudnika esperanta, se je začelo s simpozijem na sedežu Unesca v decembru 2008, vrh pa je doseglo s svetovnim esperantskim kongresom v mestu Zamenhofovega rojstva Bjalistoku, končalo pa se je s simpozijem v New Yorku ob prisotnosti diplomatov ZN. ... UEA je redno predlagana za Nobelovo nagrado za mir, med drugim je ta predlog poslal poljski parlament v letu 2009. ... Esperantsko društvo Mongolije je postalo 70. državno esperantsko združenje pri UEA. ... V okoli 20 afriških državah deluje državno esperantsko združenje. ... Nemško mesto Hazberg se je proglasilo za „Esperanto-urbo“ (mesto esperanta). ... Esperantska verzija Vikipedije vsebuje skoraj 125 000 člankov ob koncu leta 2009. ... Kljub svojim 700 stranem se nova angleško pisana enciklopedija izvirne esperantske literature imenuje „konciza“ – sežeta. ...

Nekaj dodatnih dejstev o trenutnem stanju esperanta

Cilji in začetki. Osnova vsega tega, kar je postalo mednarodni jezik esperanto, je bila izdana v Varšavi v letu 1887 izpod peresa dr. Ludvika Lazarja Zamenhofa. Zamisel mednarodnega planskega jezika s ciljem, da ne bi nadomestil narodnih jezikov, temveč služil kot dodatni, drugi jezik za vsakogar, ni nova, a Zamenhof je videl, da se mora tak jezik razvijati s kolektivno rabo, in je tako omejil svoj začetni predlog na kar se da skraćeno slovnico in minimalen besedni zaklad. Zdaj pa je esperanto polno razvit jezik z jezikovno skupnostjo po vsem svetu in s kompletnim izraznim aparatom. Mnoge Zamenhofove zamisli so anticipirale zamisli ustanovitelja sodobne lingvistike, strukturalista Ferdinanda de Saussurea (katerega brat René je sam postal esperantist).

Značilnosti. Esperanto je tako govorjen, kakor tudi pisan jezik. Njegovo besedišče prihaja predvsem iz zahodnoevropskih jezikov, medtem ko njegova sintaksa in morfologija kažeta močan slovanski vpliv. Esperantski morfemi so nespremenljivi in skorajda brezmejno sestavljivi v različne besede, tako ima ta jezik marsikaj skupnega z izolativnimi jeziki, kakor je to kitajščina, medtem ko je njegova notranja besedna struktura podobna aglutinskim jezikom, kakor je to turščina, svahili ali japonsščina.

Razvoj. Na začetku je ta jezik sestavljalo kakih 1000 besednih korenov, iz katerih je bilo mogoče izpeljati več ko 10 000 besed. Danes vsebujejo esperantski slovarji med 15 do 20 tisoč korenov, iz katerih je mogoče izpeljati stotisoče besed. Jezik pa se razvija naprej: Akademio de Esperanto (Esperantska jezikovna akademija) nadzira sodobne težnje v tem razvoju. V vsem dosedanem času so ta jezik uporabljali za skoraj vse predstavitelne namene, med katerimi so nekateri tudi sprožali polemične komentarje. Jezik je bil prepovedan in njegovi uporabniki preganjani tako pri Stalinu, ki ga je imel za „jezik kozmopolitov“, kakor pri Hitlerju, ki ga je označil za „jezik Judov“ (Zamenhof je bil po rodu Jud). Doma uporablja ta jezik kakšnih tisoč ljudi, ki jim je to materinščina.

Uporabniki. Universala Esperanto-Asocio (Svetovno esperantsko združenje), katerega članstvo sestavlja najbolj dejaven in zavzet del esperantske skupnosti, ima državna združenja v 70 državah in individualne člane v 120 državah. Število prodanih učbenikov in statistike članstva v krajevnih združenjih nakazujejo, da bi utegnili biti število ljudi z vsaj nekaj znanja tega jezika nekaj stotisoč ali celo nekaj milijonov oseb. Govorci esperanta živijo po vsem svetu z zaznavno koncentracijo v državah, ki so tako različne, kakor Kitajska, Japonska, Brazilija, Iran, Madagaskar, Madžarska in Kuba.

Poučevanje esperanta. V esperantu je mogoče hitro začeti komunikacijo, in to je idealen vstop v učenje in študij tujih jezikov. Po nekaj tednih učenja ga je mogoče začeti uporabljati za dopisovanje, in po nekaj mesecih za učna potovanja v tujino. Poskusi in neformalna opazovanja potrjujejo, da predhodno učenje esperanta ugodno vpliva na študij tako prvega, kakor tudi drugega jezika. Esperanto poučujejo v nekaterih šolah, običajno pa se ga ljudje učijo kot samouki, z dopisnimi tečaji, na organiziranih tečajih ali po elektronskem medmrežju s programi kakor www.lernu.net, ki ponuja možnost učenja esperanta v več ko 30 jezikih Učbeniki in gradivo za samouke obstajajo v več ko 100 jezikih. Tako daje spletna stran www.edukado.net informacije o aktualnem delovanju na področju poučevanja mednarodnega jezika.

Uradna priznanja. V letu 1954 je generalna konferenca Unesca priznala, da so dosežki esperanta v soglasju s cilji in ideali Unesca, in med Unescom in UEA so bili vzpostavljeni uradni odnosi na svetovni ravni. V letu 1985 je generalna konferenca Unesca povabila države članice in mednarodne organizacije, naj pospešujejo učenje esperanta v šolah in njegovo rabo v mednarodnih odnosih. UEA ima uradne odnose tudi z OZN, Unicefom, Evropskim svetom, Organizacijo ameriških držav in Mednarodno organizacijo za normiranje.

Shodi in potovanja. Vsako leto poteka več ko sto mednarodnih konferenc in shodov v esperantu – brez prevajalcev in tolmačev. Največji tak shod je Svetovni esperantski kongres, ki je nazadnje potekal v Jokohami (2007), Rotterdamu (2008) in v Bjalistoku (2009). Naslednji kongresi bodo v Havani (2010) in Kopenhagnu (2011). Drugi srednjevzhodni esperantski shod je bil v Izniku v Turčiji (2009). Šesti vseazijski kongres esperantistov bo v Mongoliji (2010) in osmi vseameriški kongres v San-Paulu (2011). Izdaja priročnika *Pasporta Servo* (vodič za brezplačno prenočevanje pri esperantskih gostiteljih po vsem svetu) mladinske sekcije UEA vsebuje naslove 1225 gostiteljev v 90 državah; in ti so pripravljene omogočiti brezplačno prenočevanje potujočim esperantistom.

Raziskovanje in knjižnice. Številne univerze vključujejo v jezikovne tečaje esperanto; nekatere omogočajo njegov študij kot samostojno študijsko enoto. Posebej omembe vredna je univerza v Poznańu na Poljskem z diplomskim programom interlingvistike. Bibliografija ameriškega Združenja za sodobne jezike zajema več ko 300 strokovnih del o esperantu vsako leto. Knjižnica Mednarodnega esperantskega muzeja na Dunaju (kot dela avstrijske Nacionalne knjižnice) vsebuje več ko 35 000 enot. Druge večje knjižnice, vse z več ko 20 000 enotami, so *Biblioteko Hodler* pri UEA v Rotterdamu, knjižnica Esperantskega združenja Velike Britanije v Stoke-on-Trentu, Nemška esperantska knjižnica v Aalenu in knjižnica Japonskega esperantskega inštituta v Tokiju. Zbirke na Dunaju

in v Aalenu je mogoče obiskovati po medmrežju in z mednarodnim sistemom za vzajemno izposojanje knjig.

Poklicni stiki in specialni interesi. Organizacije esperantsko govorečih vključujejo stanovske oz. poklicne organizacije zdravnikov, pisateljev, železničarjev, znanstvenikov, glasbenikov in mnogih drugih. Te organizacije izdajajo svoje revije, organizirajo konference in pomagajo razširjati mednarodni jezik za poklicno in strokovno rabo. *Akademio Internacia de la Sciencoj* (AIS), mednarodna esperantska univerza s sedežem v San Marinu, omogoča sodelovanje na univerzitetni ravni. Izvirna in prevedena dela izhajajo na področju astronomije, informatike, botanike, kemije, prava, filozofije in v drugih znanstvenih in strokovnih disciplinah. V letu 2009 je UEA z Darwinovo prvo knjigo *La origino de specioj* (Izvor vrst) odprla serijo klasičnih znanstvenih del „Scienca Penso“ (Znanstvena misel). Lastne organizacije imajo med drugim slepi, skavti, šahisti in goisti, pa vse do ljubiteljev mačk. Mladinska sekcija UEA TEJO pripravlja mednarodne shode in izdaja svojo periodiko. Budisti, šintoisti, katoličani, protestanti, kvekerji, bahaisti in ateisti imajo lastne organizacije, in mednarodni jezik uporabljajo še številne druge družbeno aktivne skupine. Tako sodelujejo v *Sennacieca Asocio Tutmonda* razne skupine delavstva.

Literatura. Cvetočo literarno tradicijo v esperantu je priznal tudi mednarodni P.E.N., ki je sprejel esperantsko filijalo v letu 1993. Pisanje v esperantu spodbuja *Akademio Literatura de Esperanto*, ustanovljena v letu 2008. Upoštevanja vredni esperantski pisatelji so pisec romanov Trevor Steele (iz Avstralije), István Nemere (iz Madžarske), Spomenka Štimec (iz Hrvaške) in Manuel e Seabra (iz Katalonije); pesniki Mauro Nervi (iz Italije), Mao Zifu (iz Kitajske), Mihail Gišpling (iz Izraela) in Abel Montagut (iz Katalonije); in esesta ter prevajalca Probal Dasgupta (iz Indije) in Humphrey Tonkin (iz ZDA). Esperantski pesniki William Auld (iz Škotske), Marjorie Boulton (iz Anglije) in Baldur Ragnarsson (z Islanda) so bili že večkrat predlagani za Nobelovo nagrado za literaturo.

Prevodi. Med najbolj svežimi literarnimi prevodi izstopajo Shakespearova *Vintra fabelo* (Zimska pravljica), Manzonijsva *La gefianĉoj* (Zaročenca), Tolkienov *La majstro de l' ringoj* (Mojster prstanov), García Márqueza *Cent jaroj da soleco* (Sto let samote), Eliadejeva *Fraŭlino Maitreyi* (Gospodična M.), Jaroslava Haška *Aventuroj de la brava soldato Ŝvejk* (Prigode dobrega vojaka Švejka) ali klasični kitajski roman Wu Cheng'ena *Pilgrimo al la Okcidento* (Romanje na Zahod). Številne antologije vsebujejo prevode poezije iz raznih jezikov. Iz slovenske literature je bil v zadnjih desetih letih preveden v esperanto Cankarjev roman *La domo de Maria-Helpantino* (Hiša Marije Pomočnice), Borisa Pahorja roman *Nekropolo* (Nekropola), Andreja Capudra roman *La skurĝo kaj la turbo* (Bič in vrtavka) in Alojza Rebula roman *Morgaŭ ek transjordanen* (Jutri čez Jordan). Izšla je tudi esperantska antologija slovenske kratke proze *Sunflanke de Alpoj* (Na sončni strani Alp), v rokopisu pa je pripravljen prevod izbora poezije Srečka Kosovela po Kondorjevi izdaji Mladinske knjige v Ljubljani.

Poleg knjig *Asterikso*, *Winnie-la-Pu* in *Tinĉjo*, lahko otroci berejo tudi *Hirhara Petro* (Skuštranega Petra) ali *Pipi Ŝtrumpolonga* (Piko Nogavičko). Knjige *Muminvalo* avtorja Toveja Janssona in knjige *Oz* L. Franka Bauma so na voljo v medmrežju.

Prevodi iz esperanta v zadnjem času med drugim vključujejo *Maskarado* (Maškarada), ki jo je leta 1965 izdal Tivadar Soros, oče znanega finančnika Georgeja Sorosa. Govori o izkušnjah njegove družine med nacistično okupacijo Budimpešte. Ta prevod iz esperantskega izvornika je izšel v angleškem jeziku posebej v Angliji in ZDA, pa tudi v ruskem, madžarskem, nemškem in turškem prevodu. Knjiga poljskega novinarja Romana Dobrzyńskega *La Zamenhof-strato* (Zamenhofova ulica) je izšla v več ko desetih jezikih, med

njimi tudi v slovenskem prevodu, nazadnje v francoščini (2008) in italijanščini (2009).

Gledališče in kino. V zadnjem času so bila izvedena v esperantu gledališka dela tako različnih dramatikov kakor so Goldoni, Ionesco, Shakespeare in Ayckbourn. V esperanto so prevedene številne Shakespearove drame; *Reĝo Lear* (Kralj Lear) je bila izvedena v esperantu v Hanoju v Vijetnamu decembra 2001, igrali pa so igralci iz tega mesta.

Raba esperanta v **kinu** je bolj redka. V nekaj prizorih znanega Chaplinovega filma *La granda diktatoro* (Veliki diktator) se pojavljajo napisi v esperantu; v filmu *Delekto de idioto* s Clarkom Gableom in v japonskem filmu *Jan Arima* potekajo nekateri dialogi v esperantu, kulturni film *Inkubo* pa sploh teče samo v esperantu.

Glasba. Glasbene zvrsti v esperantu vključujejo popularne in ljudske pesmi, rokovsko glasbo, kabarejsko glasbo, samospeve, zborovsko petje in opero. Popularni skladatelji in umetniki, med njimi Elvis Costello in Michael Jackson so snemali v esperantu, pisali orkestracijo, ki jo je navdihoval ta jezik, ali pa so ga uporabljali v videospotih. Klasične orkestralna dela in zborovske skladbe z esperantskimi besedili vključujejo dela kakor *La Koro Sutro* Louja Harrisona in 1. simfonijo Davida Gainsa, oba iz ZDA. Glasbo v esperantu je mogoče najti na spletnih straneh.

Periodika. V esperantu izhaja več ko 100 revij, tako informativni mesečni magacin *Monato*, mladinska revija *Kontakto* in glavno glasilo esperantskega gibanja, mesečnik *Esperanto*, ki ga izdaja UEA. Številne revije imajo elektronsko izdajo arhivirano na spletnih straneh. Izhajajo strokovni časopisi za medicino, znanost, verska glasila, izobraževalna periodika, literarne revije in specialne tematske izdaje.

Radio in TV. Radijske postaje v Braziliji, na Kitajskem, Kubi, v Poljski in Vatikanu redno oddajajo v esperantu. Raste število programov, ki jih je mogoče poslušati po medmrežju. Reden program v esperantu oddaja televizijska postaja v Bjalistoku na Poljskem.

Medmrežje. Medmrežna raba esperanta je zelo živahna in močno razširjena. Obstaja stotine diskusijskih list, ki obravnavajo teme od rabe esperanta v družinah do splošne teorije relativnosti. Esperanto široko uporabljajo v sistemih elektronske pošte ICQ, IRC, MSN in Skype. Računalniški programi, recimo nadzor pravopisa, slovnicična revizija in naložitev tipk, vse to deluje tudi v esperantu. Računalniški nabori znakov vsebujejo tudi specifične esperantske črke. Programi kakor OpenOffice.org, Firefox, IrfanView, grafično orodje KDE, in operacijska sistema Ubuntu in Mandriva, vse to je na voljo tudi v esperantu. Popularne spletne strani kakor Google, Vikipedija, Facebook in Ipernity imajo na voljo tudi esperantsko verzijo.

Servis UEA. UEA izdaja knjige, letopis z naslovi esperantskih organizacij in krajevnih delegatov po vsem svetu. Informacije o teh izdajah in o zgoščenkah, DVD itd. lahko najdete na naslovu: www.uea.org/katalogo. Prodajni servis knjig pri UEA ima na zalogi okoli 5000 naslovov.

Za nadaljnje informacije o esperantu poiščite stik z UEA na naslovu: Nieuwe Binnenweg 176, NL-3015 BJ Rotterdam, Nederlando (tel. +31-10-436-1044; faks 436-1751; spletno uea@co.uea.org), pri 777 United Nations Plaza, New York, NY 10017, ZDA (tel. +1-212-687-7041; faks 949-4177), ali na spletnih straneh: <http://www.uea.org>.

Zadnja sprememba:

2009-12-14

V slovenščino prevedel Vinko Ošlak